

15. MASIA DEL VENTORRILLO

Fig. 1: Restes de la masia en l'actualitat [Fotografia],2021, Arxiu del CEL.

COORDENADES: *latitud 39.57208, longitud -0.5156*

Se situa just al límit de l'Eliana amb Sant Antoni de Benaixeve, tocant a l'antiga vereda reial de Lliria a València i limítrof a la Masia de Sant Antoni, en l'actual carrer Vereda i enfront del carrer Concòrdia. Pertany al terme de Sant Antoni de Benaixeve.

EN RUÏNES

Els carrers enfront de la masia s'han urbanitzat els últims anys, amb profusió de xalets. I també s'ha ampliat la carretera València-Llíria, amb l'autovia.

Fou una de les quatre masies que la Poble de Vallbona cedí a Sant Antoni de Benaxeve, junt amb les de *Serrulla*, *Plaja* i *Sant Antoni* i que formaven part de l'Eliana, abans de produir-se la definitiva segregació respecte de la Poble de Vallbona.

Si seguim la descripció que l'arquebisbe Francisco Fabián y Fuero va reunir en un informe que recollia la situació del territori valencià amb la ubicació d'ermites, convents i parròquies de finals del segle XVIII (Fabián y Fuero, [ca. 1791a]), podem pressuposar que la

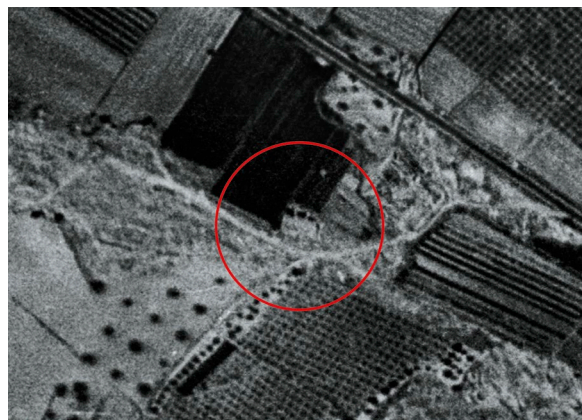

Fig. 2: Vista aèria de 1956.

Nota: Adaptat d'Ortofoto de 1956-1957 de la Comunitat Valenciana, 2016m, CC BY 4.0 © Institut Cartogràfic Valencià, Generalitat.

Fig. 3: Recreació sobre el mapa de les masies cedides a Sant Antoni de Benaxeve.

Nota: Adaptat de Calle Vereda, 46184, S. Antonio de Benagéber, de Google, s.d.-c, <https://maps.app.goo.gl/rCvajpMHZeZj1WXd7> Google, Maxar Airbus. Technologies © 2024.

masia del Ventorrillo correspon al denominat *Mas de «Poco Vale»*, el qual situa entre la casa de camp de Pineda, propietat de la senyora Josefa Pineda, i la capella del Mas del Boticari.

En aquesta descripció atorga la propietat de l'esmentat mas al senyor **Joseph Ruiz**.

El naixement de la nova població de Sant Antoni de Benaixeve en 1957 (Decreto, 1957) fou conseqüència de la construcció del pantà de Benaixeve, que va obligar els habitants de l'antic poble de Benagéber, a la comarca dels Serrans, a abandonar cases i terres.

La construcció del pantà es va iniciar el 5 d'abril de 1932, sent president de la República el senyor Niceto Alcalá Zamora, el qual inaugurarà les obres d'un pantà que, en aquest moment, es va denominar *Blasco Ibáñez*. Paralitzades les obres durant la Guerra Civil, la seua construcció es prolongà fins l'any 1955, sent rebatejat com a *Pantano del Generalísimo* (Montaner, 2012).

Els primers que es van traslladar a la comarca de Camp de Túria foren unes 170 famílies que ocuparen les finques de *Sant Antoni* i *Pla del Pou*, prèvia compra de terres, per

part l'*Instituto Nacional de Colonización*, a les localitats veïnes: la Pobla de Vallbona, Bétera i Paterna (Hoja del Lunes, 1946) (població, aquesta última, a la qual pertangué San Antonio, com a Entitat Local Menor, fins a 1997).

Altres habitants es desplaçaren a l'aldea de Nieva i a la Granja Moróder, a Montcada, donant origen al nou poble de Sant Isidre de Benaixeve, a 17 km de València, en una superfície de 300 hectàrees de regadiu.

A partir de 1948 ja es trobaven construïdes prop de 60 cases per a 25 famílies que per urgència necessitaven reubicar-se per les obres de l'embassament. Els terrenys foren dividits en 60 lots en règim d'habitatge de patrimoni familiar, amb parcel·la de cultiu per als colons (Molina, 2022).

Respecte a la Granja Moróder, cal dir que fou expropiada en 1938, en temps de la Guerra Civil, passant a ser gestionada per anarquistes per a construir la Universitat Agrícola, tot i que en acabar el conflicte, la família Moróder recuperà les seues propietats, la Universitat tancà i la granja mai més tornà a ser el que havia estat (Peraita, 2020).

Fig. 4: Granja Moróder, expropiada en 1938 i convertida en Universitat Agrícola.

Nota: Reproduït de Granja Moróder, de Exposición Regional Valenciana, 1909, Biblioteca Digital Valenciana (VIVALDI). Obra de domini públic.

Quant a la cessió de terres procedents de la Pobla, per raó del percentatge d'habitants respecte al total del municipi, li va correspondre donar un 25% de la superfície del seu terme municipal i el 25% del seu pressupost.

En resum, unes 3800 fanecades que, *casualment* i en la seua totalitat, havien pertangut al municipi de l'Eliana durant el període d'autogovern que va desenvolupar-se durant la II República i que, malauradament, passaren a formar part del nou Sant Antoni de Benaxeve (i per tant, de Paterna) en el moment de produir-se la denominada *Segona Independència* de l'Eliana en 1958, amb la consegüent pèrdua de territori que, catastralment, ja s'havia destinat al municipi de l'Eliana i, que si no s'haguera cedit en eixe moment a Sant Antoni, pertanyerien a l'actual terme de l'Eliana.

Aquesta cessió va suposar la pèrdua per al nostre municipi d'un terç d'allò que li haguera correspost (Jaén, 1979c).

LA MASIA DEL VENTORRILLO EN LA DOCUMENTACIÓ

El *Diccionario Geográfico Estadístico* (Madoz, 1845-1850e) fa referència a la Masia del Mestre o Ventorrillo com a «granja de la provincia de Valencia, partido judicial de Liria, término jurisdiccional de La Puebla de Vallbona, situada al este de ella, en terreno plano, a distancia de $\frac{3}{4}$ de hora y contiene tierras de secano que producen vino, aceite, algarrobos, higueras y tierra de siembra» (p.398).

En el *Nomenclátor... de España* (1863-1871g) la cita com a «casa de labor a 5 kilómetros de distancia de su ayuntamiento; consta de una vivienda de dos plantas, con un total de un edificio» (p.1985).

En la visita pastoral de l'any 1920 trobem una referència a la masia en les notes de l'església de Sant Jaume Apòstol de la Pobla de Vallbona, quan nomena l'oratori que hi havia

Fig. 5: Façana de la masia que dona al carrer Vereda. Prou desmantellada, sense sostre i amb unes poques parets en peu [Fotografia], 2021, Arxiu del CEL.

a la masia i la situa com a propietat del senyor **José María Navarrete Mayans**, V Marqués del Tremolar, conegut amb el malnom de *el Coixo de Navarrete*, casat amb la senyora **Amalia Alonso Orduña**, i propietari també de la masia pròxima de *Sant Antoni* o *Mas del Boticari*. Situa la masia distant a tres quarts d'hora de la població per la part de llevant, amb pou i bassa per al reg (Llavata, 1982j).

Els masovers que l'habitaven per eixa època foren les famílies formades, per una banda, pel senyor Estanislao Puertes Llorens, la seua

dona, senyora Teresa Malfagón Fuster i els fills nascuts a la masia: Ramón, en 1918 i Amparo Puertes Malfagón, en 1925; per l'altra banda, el matrimoni format pel senyor José Vicente Pérez Hernández, la seua dona senyora Dolores Cortina Muñoz i el fill nascut en 1924, Antonio Pérez Cortina, mort als dos anys; el pare va morir en 1929 als 70 anys (APCE,-QLE, 1939 – 1951).

REFERÈNCIES

- Decreto /1957, de 11 de julio [Ministerio de la Gobernación]. Por el que se autoriza la constitución en Entidad local menor al pueblo de San Antonio de Benagever [sic]. *Boletín Oficial del Estado*, 199, de 5 de agosto de 1957. https://www.boe.es/diario_gazeta/comun/pdf.php?p=1957/08/05/pdfs/BOE-1957-199.pdf
- Fabián y Fuero, F. [ca.1791a]. *Primera parte de la relación hecha por el arzobispo Fabián y Fuero en virtud de la Real orden de su M. de 18 de abril de 1790 que contiene los dos primeros partidos del arzobispado de Valencia, distrito de Valencia, de los cuatro que lo componen*. [Manuscrito] Sig. MS0035. Bibliotecas del MAEC. Archivo y Biblioteca. Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea y de Cooperación. Madrid <https://biblioteca.exteriores.gob.es/cgi-bin/koha/opac-MARCdetail.pl?biblionumber=296194>
- Hoja del Lunes. (21 de octubre de 1946a). Asentamiento de ciento setenta familias del pueblo valenciano de Benagéber. *Hoja Oficial del lunes: Editada por la Asociación de la Prensa*. p. 2. Biblioteca Virtual de Prensa Histórica. Ministerio de Cultura y Deporte. España: CC BY 4.0. https://prensahistorica.mcu.es/es/catalogo_imagenes/grupo.do?path=1007631013
- Jaén G. (1979c). *Aproximación al municipio de LA ELIANA*. Diputación Provincial de Valencia. pp. 19-20
- Llavata, V. (1982j) *Historia de la Villa y Baronía de la Poble de Vallbona*. [Masía del Ventorrillo]. p.212-213. Ayuntamiento de la Poble de Vallbona
- Madoz, P. (1845-1850e). *Mestre o Ventorrillo*. En *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*. (Tomo XII p. 398). Recuperat el 23 de març de 2022, de <https://bibliotecadigital.jcyl.es/es/consulta/registro.cmd?id=16877>
- Molina P. (2022). Pedro Castañeda Cagigas, arquitectura y vanguardias en las provincias de Albacete y Valencia en el INC. *NORBA. Revista de Arte*, 41, 344 – 346 <https://doi.org/10.17398/2660-714X.41.327>
- Montaner, R. (17 de juny de 2012). El primer barreno de Benagéber. *Levante. El Mercantil Valenciano*. <https://www.levante-emv.com/valencia/2012/06/17/primer-barreno-benageber-12977620.html>
- Nomenclátor que comprende las poblaciones, grupos, edificios, viviendas, albergues, etc., de las cuarenta y nueve provincias de España: dispuesto por riguroso orden alfabético entre las provincias, partidos judiciales, ayuntamientos, y entidades de población. (1863-1871g). *Puebla de Vallbona, Masía del Ventorrillo*. (t. IV, vol. 2, p. 1985). Biblioteca Digital Hispánica. BNE <http://bdh-rd.bne.es/viewer.vm?id=0000167814&page=1>

Peraita, V. (24 d'agost de 2020). José Moroder, el burgués valenciano que originó San isidro de Benagéber en Moncada. *Hortanoticias*. <https://www.hortanoticias.com/jose-moroder-el-burgues-valenciano-que-origino-sin-saberlo-el-barrio-de-san-isidro-de-benageber-en-moncada/?unapproved=41185&moderation-hash=cba3-12f00d9a26878c470a6e83d21778#comment-41185>

Quinque Libri. (1939 a 1951b). *Archivo Parroquial de la Iglesia de Nuestra Señora del Carmen*. Quinque Libri, t.5: Libro de Bautismos, t.5a y Libro de Defunciones, t.5c. l'Eliana. (Valencia)

LLISTA DE FIGURES

Fig. 1: *Restes de la masia en l'actualitat* [Fotografia]. (2021). Arxiu del CEL

Fig. 2: Institut Cartogràfic Valencià (2016m). Masia el Ventorrillo - Mestre [39.57208, -0.5156] [San Antonio de Benagéber] [Fotografia aèria]. 1:1000. *Ortofoto de 1956-1957 de la Comunitat Valenciana*. Pancromàtica i 50 cm de resolució. Centro Cartográfico y Fotográfico; Instituto Geográfico Nacional. Recuperat de <https://visor.gva.es/visor/>

Fig. 3: Google. (s.d.-c) [de Calle Vereda, 46184, S. Antonio de Benagéber]. Recuperat el 23 de setembre de 2024 de <https://maps.app.goo.gl/rCvajpMHZeZj1WXd7>

Fig. 4: Exposición Regional Valenciana. (1909). *Granja Moróder* [Targeta Postal]. Biblioteca Valenciana Digital <https://bivaldi.gva.es/es/consulta/registro.cmd?id=7365>

Fig. 5: *Façana de la masia que dona al carrer Vereda. Prou desmantellada, sense sostre i amb unes poques parets en peu* [Fotografia]. (2021). Arxiu del CEL.